

**ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з НМР



К. Г. Михайльова

«11» вересня 2024 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ З ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОПП «БІЗНЕС-ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»**

ХАРКІВ
2024

Програма комплексного іспиту з правового забезпечення економічної діяльності освітньої програми «Бізнес-економіка та її правове забезпечення» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Розробники:

Астахов В.В., к. юр. н., доцент, доцент кафедри економіки і права Харківсько-го гуманітарного університету «Народна українська академія»

Войно-Данчишина О.Л., к. юр. н., доцент, доцент кафедри економіки і права Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»

Щокіна О. О. к. юр. н., доцент кафедри економіки і права Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»

Кравчіна І. Б., викладач кафедри економіки і права, Харківського гуманітарно-го університету «Народна українська академія»

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри економіки та права

Протокол від 10 вересня 2024 року № 2

Завідувач кафедри економіки та права

Васюренко Л.В.

«10» вересня 2024 року

Схвалено радою факультету «Бізнес управління»

Протокол від 11 вересня 2024 року № 1

Голова Астахов В.В.

« 11 » вересня 2024 року

ВСТУП

Атестація випускників освітньо-професійної програми «Бізнес-економіка та її правове забезпечення» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки» здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Постанови КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Статуту ХГУ «НУА», Положення про організацію освітнього процесу в ХГУ «НУА», Положення про систему забезпечення якості вищої освіти в ХГУ «НУА».

Атестація – це встановлення відповідності результатів навчання здобувачів вищої освіти вимогам стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 Економіка та освітньо-професійної програми «Бізнес-економіка та її правове забезпечення».

Атестація здійснюється відповідно до вимог стандарту вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки для першого рівня вищої освіти та освітньо-професійної програми «Бізнес-економіка та її правове забезпечення» у формі атестаційних іспитів, а саме:

кваліфікаційний комплексний іспит за фахом;

комплексний іспит з правового забезпечення економічної діяльності.

1. МЕТА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ З ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Атестаційний іспит – це підсумковий контроль результатів навчання здобувача, які він повинен продемонструвати для підтвердження набуття ним компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти та ОПП. Атестаційний іспит є одним із складників завершального етапу реалізації освітньо-професійної програми на першому рівні вищої освіти. В процесі атестації визначається рівень здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, в цілому і на рівні бізнес-організацій, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки. Атестація здобувачів здійснюється на підставі оцінювання якості засвоєння освітньо-професійної програми, рівня досягнення програмних результатів навчання та сформованості загальних і спеціальних компетентностей бакалавра з економіки.

Комплексний іспит з правового забезпечення економічної діяльності (КІПЗ) є першим атестаційним іспитом і проводиться у сьомому семестрі. Метою КІПЗ є оцінювання рівня досягнення таких програмних результатів навчання (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Програмні результати навчання, досягнення яких перевіряється комплексним іспитом з правового забезпечення економічної діяльності

№	Зміст ПРН
ПРН1	Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.
ПРН2	Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.
ПРН12	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
ПРН15	Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.
ПРН18	Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.
ПРН20	Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.
ПРН22	Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.
ПРН23	Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.
ПРН24	Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.
ПРН25	Демонструвати здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності
ПРН 26	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ
ПРН 27	Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права у контексті економічних процесів.
ПРН 28	Вміти виявляти, аналізувати та розв'язувати складні економічні проблеми та задачі, поєднуючи теоретичні знання та практичні навички з економіки та права для забезпечення ефективного функціонування та стратегічного розвитку суб'єктів господарювання.

Атестація здобувачів вищої освіти щодо встановлення рівня досягнення програмних результатів навчання та сформованості загальних і спеціальних компетентностей здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої затверджується наказом ректора ХГУ «НУА». Термін проведення КІПЗ визначається навчальним планом і графіком освітнього процесу.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ З ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка до КІПЗ передбачає ознайомлення здобувачів вищої освіти із програмою екзамену, методикою його проведення, питаннями, винесеними на екзамен і, відповідно, повторення лекційного матеріалу навчальних дисциплін, матеріалу для підготовки до семінарських та практичних занять, опрацювання основної та додаткової літератури з тем освітніх компонент, питань, практичних завдань.

Консультації, що проводяться перед КІПЗ, мають на меті зосередити увагу студентів на важливості його складання для формування бакалавра з економіки. На консультації здобувачів вищої освіти ознайомлюють з порядком проведення атестаційного екзамену; структурою екзаменаційного білету; критеріями оцінювання. Також здобувачам надаються рекомендації щодо змісту і форми відповіді на кожне завдання екзаменаційного білету.

КІПЗ проводиться на засіданні Екзаменаційної комісії згідно розкладу у визначених заздалегідь аудиторіях та/або у дистанційному режимі з використанням технічних засобів відео- та аудіо- зв'язку.

КІПЗ проводиться за екзаменаційними білетами, укладеними відповідно до Програми за встановленою формою.

Засобами оцінювання рівня досягнення програмних результатів навчання та сформованості компетентностей є:

теоретичні питання, розгорнута відповідь на які заслуховується членами атестаційної комісії;

ситуаційні завдання.

При виконанні ситуаційних завдань здобувачі мають право користуватись чинними нормативними актами. Користування довідковою та допоміжною літературою не передбачено. Під час проведення іспиту здобувач отримує білет та має 40 хвилин для підготовки відповіді та розв'язання ситуаційного завдання. У випадку виникнення питань організаційного характеру під час проведення іспиту здобувач має право звернутися до Екзаменаційної комісії. Після завершення відповідей усієї групи ЕК обговорює індивідуально виставлені членами ЕК оцінки та доходить згоди до єдиної оцінки як середньої за результатами оцінювання. Результати іспиту оголошує Голова ЕК. У разі незгоди з результатами КІПЗ, здобувач має право звернутися з письмовою заявою на ім'я Голови ЕК.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання рівня якості підготовки здобувачів вищої освіти за ОПП здійснюють члени атестаційної комісії. При оцінюванні відповіді здобувача вищої освіти на КІПЗ враховується її повнота та глибина знань з теоретичних питань, правильність вирішення ситуаційного завдання й обґрунтованість пропозицій. Рівень знань здобувачів вищої освіти оцінюється за 100-бальною

шкалою і національною шкалою (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Шкала оцінювання

За національною шкалою	Кількість балів
відмінно	90–100
добре	70–89
задовільно	50–69
незадовільно	0–49

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з КІПЗ визначається як сума балів за кожну компоненту екзаменаційного білету (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Компоненти оцінки ККФІ

Засіб оцінювання	Максимальний бал
теоретичні питання	70
ситуаційне завдання	30
Усього, оцінка КІПЗ	100

У групі теоретичних питань – 2 питання, кожне максимально оцінюється в 35 балів відповідно до критеріїв (табл. 3.3); ситуаційне завдання максимально оцінюється в 30 балів також відповідно до критеріїв (табл. 3.4).

Таблиця 3.3

Критерії оцінювання теоретичного питання КІПЗ

Критерії оцінки	Показники оцінки (вимоги)	Кількість балів
Знання та розуміння теоретичного матеріалу	відповідь повна	3
	терміни, що використовуються, відповідають темі	2
	наводяться відповідні приклади	3
	здобувач демонструє розуміння причинно-наслідкових зв'язків правових та економічних процесів	3
	здобувач вільно орієнтується серед основних нормативно-правових актів	3
Аналіз та оцінка інформації	чітко і грамотно використовуються правові терміни	3
	вміло застосовуються прийоми порівняння та узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять та явищ;	3
	проявляється здатність до пояснення альтернативних поглядів на проблему та до здійснення власних висновків;	3
	здобувач використовує велику кількість джерел інформації	3
	здобувач надає особисту оцінку проблемі	3
Аргументація та побудова суджень	відповідь структурована і логічна	3
	здобувач демонструє культуру професійної мови	3
Усього балів за 1 теоретичне питання		35

Таблиця 3.4

Критерії оцінювання ситуаційного завдання КІПЗ

Критерії оцінки	Показники оцінки (вимоги)	Кількість балів
Знання та розуміння ситуаційної проблеми	відповідь повна	2
	терміни, що використовуються, відповідають темі	2
	здобувач демонструє знання і розуміння особливостей реалізації та за-стосування норм матеріального права	2
	здобувач демонструє розуміння причинно-наслідкових зв'язків правових та економічних процесів	2
	здобувач вільно орієнтується серед основних нормативно-правових актів	2
	здобувач демонструє здатність до логічного, критичного і системного аналізу нормативно-правових та будь-яких інших юридичних документів	2
Аналіз та оцінка інформації	чітко і грамотно використовуються правові терміни	2
	вміло застосовуються прийоми порівняння та узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять та явищ;	2
	проявляється здатність до пояснення альтернативних поглядів на проблему та до здійснення власних висновків;	2
	проявляється здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності	2
	здобувач використовує велику кількість джерел інформації	2
	здобувач надає особисту оцінку проблемі	2
Аргументація та побудова суджень	здобувач аргументує рішення з посиланням на існуючу законодавчу базу	2
	відповідь структурована і логічна	2
	здобувач демонструє культуру професійної мови	2
Усього балів за ситуаційне завдання		30

4. ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ З ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Блок 1.

Мета, предмет та метод господарського права України. Джерела господарського права України. Основні принципи правового регулювання господарських відносин. Поняття, ознаки та види господарських відносин. Поняття та види господарської діяльності. Суб'єкти господарювання та їх організаційно-правові форми. Суб'єкти господарювання: поняття, ознаки та класифікація.

Фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності.

Господарські організації. Підприємства та їх види. Організаційно-правові форми господарських організацій. Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання.

Корпоративне право. Господарські організації корпоративного типу.

Майнова основа господарювання. Поняття та види майна суб'єкта господарювання. Джерела формування майна суб'єктів господарювання.

Речові права у сфері господарювання: право власності, право господарського відання, право оперативного управління. Правове регулювання оцінки майна.

Господарські зобов'язання. Господарський договір. Поняття господарських зобов'язань, їх види та загальна характеристика. Підстави виникнення та припинення господарських зобов'язань. Загальні умови виконання господарських зобов'язань.

Господарський договір: поняття та види. Істотні умови господарських договорів.

Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання. Поняття, мета та принципи господарсько-правової відповідальності. Підстави господарсько-правової відповідальності.

Господарське правопорушення, його склад. Господарські санкції: поняття і види.

Державне регулювання господарської діяльності. Поняття, мета та значення державного регулювання економіки. Економічна політика держави, її напрями. Державна регуляторна політика. Засоби державного регулювання господарської діяльності. Ліцензування господарської діяльності. Технічне регулювання і стандартизація.

Правове регулювання відносин банкрутства. Законодавство про банкрутство. Поняття неплатоспроможності та банкрутства. Судові процедури у справі про банкрутство. Черговість задоволення вимог кредиторів.

Правові засади захисту економічної конкуренції. Поняття економічної конкуренції. Правовий статус Антимонопольного комітету України. Загальна характеристика правопорушень у сфері конкуренції. Недобросовісна конкуренція, її форми. Поняття суб'єктів природних монополій та суміжних ринків.

Електронне правове регулювання в економічній діяльності. Основи правового забезпечення цифрової трансформації економіки, електронного документообігу, правового статусу електронних документів та електронного підпису. Законодавча база України щодо цифрових послуг, електронної ідентифікації та правового захисту даних у бізнес-середовищі.

Інформаційні системи у сфері комерційного права та податкового адміністрування. Цифрові сервіси, які використовуються в господарському праві: ЄДР, системи електронного ліцензування, податкові електронні кабінети. Правові аспекти автоматизованих систем контролю, електронного звітування, моніторингу транзакцій та аудиту.

Кібербезпека і правове забезпечення захисту інформації в економіці. Основи правового регулювання інформаційної безпеки в Україні та ЄС, міжнародні стандарти захисту персональних даних (GDPR). Правові засади протидії кіберзлочинності в економічній сфері, юридична відповідальність за порушення інформаційної безпеки.

Інтелектуальна власність в умовах цифрової економіки. Сучасні підходи до захисту авторських і суміжних прав у цифровому середовищі, використання штучного інтелекту у сфері авторства, патентування інноваційних технологій. Правові механізми захисту бренду, софту, алгоритмів та цифрового контенту.

Норми законодавства України, що регулюють здійснення економічного аналізу у сфері підприємництва. Функції аналітика в умовах правового середовища, вимоги до документації, звітності, достовірності даних.

Юридична відповідальність за порушення у сфері фінансового обліку та звітності. Правові наслідки викривлення фінансової інформації, подання неправдивих звітів, ухилення від податкового контролю. Система адміністративної, фінансової та кримінальної відповідальності. Правове регулювання аудиту, санкції за маніпуляції з фінансовими показниками, корпоративне шахрайство.

Правове регулювання використання електронних інформаційних систем у економічному аналізі. Нормативно-правові акти щодо впровадження електронного документообігу, використання ERP-систем, баз даних, хмарних сервісів для аналізу. Захист інформації, доступ до державних реєстрів, особливості обміну аналітичною інформацією між суб'єктами господарювання.

Інтелектуальна власність у сфері аналітичної діяльності та захист авторських прав. Аспекти правового захисту результатів аналітичної роботи, баз даних, алгоритмів, моделей. Способи охорони авторських прав на аналітичні розробки, захист комерційної таємниці, законодавство про інтелектуальну власність та його застосування у сфері економіки.

Правове регулювання конкуренції та антимонопольна політика. Основи антимонопольного законодавства України та ЄС. Правові норми, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання в умовах конкуренції, механізми виявлення та припинення зловживань монопольним становищем, змови, недобросовісної конкуренції. Роль Антимонопольного комітету України та судова практика у справах про порушення конкуренційного права.

Правове регулювання ціноутворення та захист прав споживачів. Нормативно-правові засади формування цін в умовах ринку, принципи державного контролю за цінами на соціально значущі товари та послуги. Законодавство про захист прав споживачів, механізми юридичного захисту в разі придбання неякісних товарів, порушення умов договору купівлі-продажу.

Основні англомовні юридичні терміни, що використовуються в економічних текстах. Усна і письмова комунікація англійською мовою у

правових і ділових ситуаціях. Ведення переговорів, складання претензій, запитів, відповідей на юридичні звернення англійською мовою. Використання професійної лексики в листуванні з іноземними партнерами.

Блок 2

Трудове право України як самостійна галузь права України. Взаємозв'язок трудового права з іншими галузями права. Предмет трудового права. Функції трудового права. Поняття й особливості методу трудового права. Об'єднання державноправового й договірнього, централізованого й локального регулювання трудових відносин.

Система трудового права як галузі права: загальна й особлива частини. Поняття й види джерел трудового права й форми їхнього вираження. Внутрішні й зовнішні джерела права.

Поняття й види суб'єктів трудового права. Трудова правосуб'єктність: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.

Державні гарантії зайнятості населення. Державна служба зайнятості. Участь підприємств, установ організацій у реалізації держаної політики зайнятості. Соціальні гарантії у випадку втрати роботи й безробіття.

Поняття й зміст трудового договору. Умови трудового договору: встановлені законодавством та угодою сторін. Поняття місця роботи й робочого місця. Поняття трудової функції. Форма й строк трудового договору. Види трудового договору. Випробування як умова трудового договору. Контракт як особлива форма трудового договору. Загальний порядок укладення трудового договору. Особливості правового положення тимчасових і сезонних працівників. Сумісництво й суміщення.

Поняття й види переводу на іншу роботу. Переміщення і його відмінність від тимчасового й постійного переводу на іншу роботу. Зміна істотних умов праці у зв'язку зі змінами в організації виробництва й праці і його правові наслідки.

Поняття припинення, розірвання трудового договору, звільнення з роботи. Класифікація підстав припинення й розірвання трудового договору. Відсторонення від роботи і його відмінність від розірвання трудового договору. Порядок оформлення звільнення працівника й здійснення розрахунків з ним. Вихідна допомога. Правові наслідки незаконного звільнення.

Поняття робочого часу. Принципи й методи регулювання робочого часу. Види робочого часу. Загальні й особливі характеристики робочого часу нормальної тривалості, скороченого й неповного. Поняття й види режиму робочого часу. Поняття й види відпусток. Порядок їхнього надання.

Методи правового регулювання праці: державний і договірний.

Організація оплати праці на підприємстві. Тарифна система оплати праці і її елементи. Поняття заробітної плати, її структура й значення. Форми й строки виплати заробітної плати. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.

Надбавки й доплати до заробітної плати. Гарантійні й компенсаційні

виплати. Гарантійні доплати.

Відповідальність за порушення законодавства про оплату праці. Поняття й функції матеріальної відповідальності працівників.

Підстави матеріальної відповідальності. Види матеріальної відповідальності: повна й обмежена. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. Визначення розміру заподіяної шкоди. Порядок відшкодування збитку, заподіяного працівникові. Матеріальна відповідальність власника або уповноваженого їм органу за шкоду, заподіяна працівникові.

Поняття дисципліни праці. Методи забезпечення дисципліни праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації. Устави й положення про дисципліну для окремих категорій працівників.

Система стимулювання праці.

Поняття й склад дисциплінарного проступку. Порядок залучення робітника до дисциплінарної відповідальності. Строки застосування дисциплінарної відповідальності. Порядок зняття й оскарження дисциплінарної відповідальності.

Поняття, причини й момент виникнення індивідуальних трудових спорів. Органи, які розглядають індивідуальні трудові спори.

Порядок, строки, виконання рішень КТС по індивідуальних трудових спорах. Особливості виконання судових рішень за трудовими спорами.

Здійснення принципу соціального партнерства в Україні. Поняття колективного договору. Сторони колективного договору. Порядок укладання колективного договору. Зміст колективного договору. Контроль за виконанням колективного договору.

Соціально-економічні угоди: генеральна угода, галузеві та регіональні угоди. Сторони соціально-економічних угод. Правовий статус організацій роботодавців. Конфедерація роботодавців України й мета її створення.

Правовий статус профспілок. Організації профспілок і їхня роль у захисті прав працівників.

Поняття колективних трудових спорів і момент їхнього виникнення. Порядок мирних процедур вирішення колективних трудових спорів. Незалежний посередник, його правове положення, права й обов'язки. Національна служба посередництва й примирення. Примирна комісія. Трудовий арбітраж.

Право на страйк та його обмеження.

Блок 3

Об'єкт і предмет теорії права. Визначення теорії права. Значення і місце теорії права серед юридичних та інших суспільних наук. Характеристика методів, які використовуються у теорії права. Поняття та характеристика функцій, які виконує теорія права.

Основні підходи до визначення поняття права: природно-правовий, юридико-позитивістський, соціологічний. Природне та позитивне право.

Суб'єктивне й об'єктивне право. Поняття та ознаки права. Визначення функцій права. Характеристика загально-соціальних і юридичних функцій права. Поняття, риси та класифікація принципів, що діють у правовій системі. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права. Загально правові принципи. Міжгалузеві та галузеві принципи. Принципи правових інститутів.

Соціальні норми та їхні види. Відмінність права від інших соціальних норм. Поняття та ознаки правової норми. Структура правової норми: диспозиція, гіпотеза та санкція. Види правових норм: за функціональною спрямованістю, за предметом правового регулювання, за функціональним призначенням тощо. Спосіб викладення правових норм у правових актах.

Поняття системи права, її об'єктивна обумовленість і головні властивості. Системність як особлива властивість права. Норма права, правовий інститут, підгалузь права, галузь права, правовий комплекс як основні структурні елементи системи

права; їх характеристика. Основи й принципи побудови та функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як основи розподілу права на галузі та інститути права. Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення з системою права. Система законодавства України. Систематизація нормативних актів. Кодифікація та інкорпорація.

Поняття джерела (форми) права. Види джерел права: нормативно-правовий акт, правовий звичай, нормативно-правовий договір, правовий прецедент. Поняття, властивості нормативно-правових актів. Юридична сила нормативно-правового акту. Види нормативно-правових актів за юридичною силою. Поняття, юридичні властивості та види законів. Поняття та вимоги до підзаконних нормативно-правових актів. Види підзаконних нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів, зокрема у просторі та за колом осіб. Дія нормативно правових актів у часі.

Поняття правовідносин як категорії права. Ознаки та визначення правовідносин. Співвідношення права, правових норм та правовідносин. Види правовідносин. Структура правовідносин: суб'єкт, об'єкт та зміст. Суб'єкти правовідносин: фізичні та юридичні особи. Поняття юридичної особи. Поняття юридичної особи. Поняття правосуб'єктності: правоздатність та дієздатність громадян та юридичних осіб. Об'єкти правовідносин: поняття, види та характеристика. Зміст правовідносин: суб'єктивне та суб'єктивний юридичний обов'язок. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин. Юридичні факти: поняття, особливості та класифікація. Фактичний склад правовідносин.

Поняття правомірної поведінки особи. Види правомірної поведінки особи: маргінальна, конформістська, звичаєва, стереотипна та соціально-активна. Правопорушення (неправомірна поведінка): поняття, юридичні ознаки. Склад і види правопорушень. Поняття, ознаки та визначення юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Презумпція невинності. Підстави звільнення

від юридичної відповідальності. Необхідна оборона та крайня необхідність.

Поняття «права людини», його ознаки. Генезис прав людини. Покоління прав людини. Основні міжнародно-правові документи з прав людини. Класифікація прав людини. Права і свободи. Основоположні та допоміжні права. Права людини та права громадянина. Негативні та позитивні права. Громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права людини. Загальні (політичні, економічні, ідеологічні) гарантії прав людини. Юридичні гарантії прав людини, їх система. Негативні та позитивні зобов'язання держави в галузі прав людини. Міжнародно-правові засоби забезпечення та захисту прав людини.

Історичні основи української державності та формування правових і економічних інститутів. Розвиток української державності від Київської Русі до початку XX ст. Витоки правової думки у Литовському статуті, «Руській Правді», Конституції Пилипа Орлика. Взаємозв'язок між політичною автономією і правовим захистом господарської діяльності.

Соціально-економічні перетворення в Україні у XIX – на початку XX ст. Еволюція трудового, земельного, податкового права.

Правові і економічні трансформації. Розвиток економіко-правової думки в добу незалежних українських республік. Радянська модель управління економікою, централізоване планування, правове регулювання праці, підприємництва, власності в умовах соціалістичної економіки.

Економічні і правові аспекти становлення незалежної України. Приватизація та розвиток ринкових інститутів. Формування законодавства про підприємництво, власність, працю, податки. Інституційна реформа економічного управління. Інтеграція до європейського правового простору. Економічні кризи і правове реагування.

Традиційна українська культура як основа правової та господарської ментальності. Особливості традиційної української культури, що формували правові уявлення та економічну поведінку населення. Козацьке самоврядування, громада, звичаєве право, народні норми справедливості. Культурна спадщина як чинник формування правової та економічної свідомості.

Культурні трансформації в умовах модернізації: вплив на правові та економічні інститути. Культурні зрушення XIX – початку XX ст.: національне відродження, просвітництво, вплив західноєвропейських ідей права, громадянських свобод, економічної ініціативи. Роль культури у формуванні нового уявлення про підприємництво, особисту відповідальність, правосвідомість. Вплив освітніх, мистецьких, публіцистичних рухів на розвиток правової культури.

Українська культура в умовах незалежності: ціннісні орієнтири правової держави та ринку. Інтеграція європейських правових цінностей. Роль культури у формуванні правової держави, розвитку підприємницької етики, корпоративної культури, соціальної відповідальності. Культура як ресурс сталого розвитку, прав людини, інтелектуальної власності.

Соціальна структура суспільства та соціальна справедливість у

філософському вимірі. Економічна нерівність і правові механізми її регулювання. Роль права як інструменту досягнення соціального балансу. Взаємозв'язок соціального захисту, доступу до ресурсів і правової рівності.

Людина, праця і власність у контексті соціально-філософських поглядів. Філософські концепції праці як основи самореалізації особистості та основи соціального порядку. Ідеї свободи, відповідальності, власності у класичній і сучасній філософії. Соціальні функції економіки як сфери задоволення потреб і виявлення індивідуальної волі. Роль трудових прав у формуванні соціального контракту.

Соціальні функції права і правосвідомість у суспільстві. Право як форма закріплення соціальних норм і регулятор поведінки. Філософське осмислення легітимності, справедливості, правопорядку. Типи правосвідомості та їх вплив на економічну поведінку громадян. Правова культура як елемент соціального капіталу. Формування соціально відповідального бізнесу через правові та етичні принципи.

Мова правового і ділового документа в економіко-правовій сфері. Лексико-граматичні й стилістичні особливості офіційно-ділового стилю. Стандартизовані мовні конструкції, типові звороти у юридичних та економічних текстах. Структура і мовні формули договорів, наказів, довіреностей, актів, звітів, листування. Вимоги до юридичної точності, логічності та стислості тексту. Комунікативні стратегії в усному і писемному професійному спілкуванні. Мовленнєві моделі ділових комунікативних ситуацій у сфері права й економіки. Культура публічного виступу, ведення переговорів, диспутів, ділових зустрічей.

Термінологія та фахова лексика економіко-правової галузі. Правничі та економічні терміни як системні мовні одиниці. Принципи творення, вживання, узгодження термінів. Відмінність між загальновживаною і фаховою лексикою. Норми правопису, пунктуації й орфографії в роботі з фаховими текстами.

ПРИКЛАД ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Речові права у сфері господарювання: право власності, право господарського відання, право оперативного управління.

Соціальні норми та їхні види. Відмінність права від інших соціальних норм.

Практичне завдання з ТП «Менеджер фінансового відділу Кисельов був переміщений з одного відділення банку в інше відділення в тому ж місті в фінансо-

вий відділ. Кисельов відмовився приступити до роботи, оскільки на новому місці у нього зменшився розмір заробітної плати. Начальник в обґрунтуванні правомірності такого переміщення послався на ч. 2 ст. 32 КЗпП України, яка передбачає переміщення працівника без його згоди на

тому самому підприємстві на інше робоче місце в рамках спеціальності, кваліфікації чи посади, обумовленої трудовим договором».

Дайте правову оцінку ситуації.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Астахов, В. В. (авт.-уклад.). (2024). *Цивільне право: практикум для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання, які навчаються за спеціальністю 051 – Економіка*. Харків: Вид-во НУА, 90 с.
2. Войно-Данчишина, О. Л. (авт.-укладач.). (2024). *Трудове право: практикум для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання, які навчаються за спеціальністю 051 – Економіка*. Харків: Вид-во НУА, 43 с.
3. Кірвас, В.А., Козиренко, В.П., Дьячкова, О.В. та Свіщова Є. В. (2023). *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: глосарій*. Харків: Вид-во НУА, 208 с.
4. Кравчина, І. Б. (уклад.). (2024). *Теорія права: навч.-метод. комплекс для студентів 1-го курсу, які навчаються за спеціальністю 051 Економіка*. Харків: Вид-во НУА, 86 с.
5. Купрікова, Г. В. (2023). *Українська мова. Синтаксис: навч. посіб. для студентів гуманітар. ф-тів закл. вищої освіти*. Харків: Вид-во НУА, 94 с.
6. Купрікова, Г. В. (уклад.). (2024). *Українська мова: навч. посіб. для студ., які навчаються за спеціальністю 035 – Філологія (скорочений термін навчання)*. Харків: Вид-во НУА, 120 с.
7. Цибульська, Е. І. (уклад.). (2024). *Методологія досліджень в галузі економіки та академічна доброчесність: навч. посіб. для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання, які навчаються за спеціальністю 051 – Економіка*. Харків: Вид-во НУА, 132 с.
8. Щербина В. С., Резнікова В. В. *Господарське право (Загальна частина): Підручник*. Київ: Ліра-К. 2023. 588 с.
9. Мілаш В.С. *Господарське право: Навч. посіб. для підготовки до іспитів*. 8-е вид., змін. Харків: Право, 2024. 400 с.
10. *Господарське право :підручник / О. П. Подцерковний, В. Г. Олюха, О. О. Квасніцька [та ін.]; за ред. О. П. Подцерковного*. 4-те вид., доп. і перероб. Одеса: Фенікс, 2024. 584 с.
11. *Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко)*. Харків: Вид-во 2022. – 376 с.
12. Тополевський, Р. Б., Федіна, Н. В. (2020). *Теорія держави і права*. Львів: ЛьвДУВС, 268 с. 2. Наливайко, Л.Р. (ред.),
13. Припутень, Д.С. (2020). *Теорія держави і права в схемах та таблицях*. К.: «Хай-Тек Прес», 296 с.

14. Петришин О.В. (ред.) (2020). Загальна теорія права. Харків: Право, 564 с.
15. Наливайко, Л.Р. (укл.). Теорія держави і права в тестових завданнях. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 759 с.
16. Заморська, Л., Карвацька, С. (2021). Теорія права. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 631 с.
17. Бочаров, Д. О. (2021). Теорія держави і права. Дніпро: Ун-т мит. справи та фінансів, 286 с.
18. Кельман, М. С. (2023). Загальна теорія права. Тернопіль: Тернограф, 363 с

Додаткова

19. Ананьїн, В.О., Горлинський, В.В., Пучков, О.О. та Уваркіна, О.В. (2021) *Соціальна філософія: [Електронний ресурс]*. Київ: ІСЗІ НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», 299 с.
20. Андрущенко, В.П., Губерський, Л.В. і Михальченко, М.І. (2016) *Соціальна філософія: історія, теорія, методологія* (підручник). Київ: [без видавця], 552 с.
21. Батанов, О. В. (2023). *Предмет муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії*. Аналітично-порівняльне правознавство, [online] 5, с.80–86. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2023_5 [Accessed 24 May 2024].
22. Берназюк, О. О. (2023). *Судовий прецедент у правовій системі України: сучасні підходи до визначення поняття*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право, [online] 80(1), с. 403–410. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80\(1_62](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80(1_62)) [Accessed 24 May 2024].
23. Бондарчук, Я. П. (2023). *Становлення та розвиток правового принципу свободи у класичних правових ученнях*. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса, [online] 2, с. 5–13. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prchd_2023_2_3 [Accessed 24 May 2024].
24. Ванджурак, Р. В. (2021). *Сократ й українська юриспруденція: передумови, теперішній вплив і майбутнє*. Філософські та методологічні проблеми права, [online] 1, с. 47–53. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2021_1_7 [Accessed 24 May 2024].
25. Вінник О. М., Шаповалова О. В. (2020). *Господарське право в умовах цифровізації економіки: навчальний посібник: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*. 295 с.
26. Гаврильців, М. Т. (2023). *Вплив Конституційного суду України на формування домінуючого вітчизняного праворозуміння*. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука", [online] 15, с. 67–71.
27. Гарагонич О. В. (2019). *Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств: проблеми теорії і практики: [монографія]*. НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Київ: АртЕк. 406 с.

28. Герич, А. Й. (2023). *Становлення та розвиток ідеї свободи як принципу права*. Аналітично-порівняльне правознавство, [online] 6, с. 719–724. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2023_6_126 [Accessed 24 May 2024].

29. Дір, І. Ю. (2024). *Процес імплементації acquis ЄС у національне законодавство України*. Аналітично-порівняльне правознавство, [online] 1, с. 676–682. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2024_1_121 [Accessed 24 May 2024].

30. Щокіна О. О. (2018). «М'яке право» у системі регулювання корпоративних відносин. Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. Вип. 2 (14). 13 с. doi: 10.21564/2225-6555.2018.14.149374.

31. Щокіна О. О. (2021). *Теоретичні проблеми визначення поняття «господарська організація»*. Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове. вид. Вип. 2 (20). С. 173–188. doi: 10.21564/2225-6555.2021.2.246265.

32. Щокіна О. О. (2024). *Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. у контексті права, застосовного до зовнішньоекономічних контрактів*. Юридичний науковий електронний журнал. № 11. С. 208–211. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/47>.

33. Щокіна О. О., Сабадаш І. В., Івашковський Д. В., Федченко Д. І. (2019). *Процедура розв'язання спорів у рамках СОТ: досвід України*. Юридичний науковий електронний журнал. № 3. С. 106–110.

Нормативно-правові акти:

34. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // [Електронний ресурс]: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

35. Методичні рекомендації про правове забезпечення контрактної форми трудового договору і сфери його застосування. Міністерство юстиції України. Лист

36. № 32-8 / 473 від 28.03.2000 р // Бухгалтерія. № 53. 2000. С. 23-35.

37. Положення про порядок розгляду трудових спорів: Утв. Указом Президії Верхов. Ради СРСР від 20.05.1974 р (з ізм., Внесений. Указом від 26.01.1983 р) // Право і практика. № 14. 2004. С. 3-12.

38. Про порядок укладення письмових договорів про повну матеріальну відповідальність робітників і службовців ... Постанова Ради Міністрів СРСР № 889 від 3.10.1997 р

39. Про судову практику у справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 24.12.1992 р

40. Про оплату праці: Закон України № 108/95-ВР від 24.03.1995 р (С вим. І доп., Згідно із Законами України №20 / 97-ВР від 23.01.1997 р, №1766-III від 01.06.2000 р, № 2056-III від 19.10.2000 р, № 96-IV від 11.07.2002 р // Право і практика. № 13. 2003. С. 3-13.

41. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2352-IX від 01.07.2022 // [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Інформаційні ресурси

42. Навчально-методичне забезпечення дисципліни.
URL: <https://test.nua.kharkov.ua/course/view.php?id=303>
43. Офіційний веб портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.u/> Офіційний веб портал Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua> Офіційний веб портал Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
44. Офіційний веб портал Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/
45. Офіційний веб портал Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/> Офіційний веб портал Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
46. Офіційний веб портал Національного банку України. URL: <https://portal.bank.gov.ua/>